

UNIVERSITATEA
LUCIAN BLAGA
— DIN SIBIU —

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
„SFÂNTUL ANDREI ȘAGUNA”
SECȚIA TEOLOGIE ISTORICĂ

VIAȚA RELIGIOASĂ A ROMÂNILOR DIN PAROHILE
ACTUALULUI PROTOPOPIAT SĂCELE

Rezumat

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Conf. Univ. Dr. PAUL BRUSANOWSKI

CANDIDAT:
NEDELEA VASILE

SIBIU
2021

Cuprins

Listă de abrevieri.....	Error! Bookmark not defined.
Introducere	Error! Bookmark not defined.
I. Așezările din Țara Bârsei. Contextul administrativ-teritorial.....	Error! Bookmark not defined.
1.1. Istoriografia Țării Bârsei	Error! Bookmark not defined.
1.2. Contextul administrativ-teritorial	Error! Bookmark not defined.
II. Structura etnică și confesională (conform vechilor conșcripții și recensăminte).	Error! Bookmark not defined.
defined.	
2.1. Structura demografică în sec. XVI	Error! Bookmark not defined.
2.2. Structura demografică în sec. al XVII-lea și prima parte a sec. al XVIII-lea	Error! Bookmark not defined.
defined.	
2.2.1. Conșcripția din anul 1698	Error! Bookmark not defined.
2.2.2. Conșcripția din anul 1713	Error! Bookmark not defined.
2.2.3. Conșcripția din anii 1721-1722	Error! Bookmark not defined.
2.2.4. Conșcripția din anul 1750	Error! Bookmark not defined.
2.3. Structura demografică în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea .	Error! Bookmark not defined.
2.3.1. Conșcripția din anii 1755-1757	Error! Bookmark not defined.
2.3.2. Conșcripția din anii 1760-1762	Error! Bookmark not defined.
2.3.3. Conșcripția din anul 1771	Error! Bookmark not defined.
2.3.4. Conșcripția din anul 1785	Error! Bookmark not defined.
2.3.5. Conșcripția din anul 1799	Error! Bookmark not defined.
2.3.6. Hartă manuscris din arhiva Muzeului Județean de Istorie Brașov	Error! Bookmark not defined.
2.3.7. Componenta națională a populației între anii 1760-1799.....	Error! Bookmark not defined.
2.4. Structura demografică în prima jumătate a secolului al XIX-lea.....	Error! Bookmark not defined.
2.4.1 Recensământul de la anul 1814	Error! Bookmark not defined.
2.4.2. Conșcripția din anul 1827	Error! Bookmark not defined.
2.4.3. Recensământul din 1838-1839	Error! Bookmark not defined.
2.4.4. Compoziția națională a populației între anii 1827-1849	Error! Bookmark not defined.
2.4.5. Recensământul din anul 1850.....	Error! Bookmark not defined.
2.5. Structura demografică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea	Error! Bookmark not defined.
2.5.1. Recensământul din anul 1857.....	Error! Bookmark not defined.

2.5.2. Recensământul din anul 1880.....	Error! Bookmark not defined.
2.5.3. Recensământul din anul 1900.....	Error! Bookmark not defined.
2.5.4. Recensământul din anul 1900- populația după religie	Error! Bookmark not defined.
2.6. Structura demografică între anii 1910 și 1930.....	Error! Bookmark not defined.
2.6.1. Recensământul de la 1910.....	Error! Bookmark not defined.
2.6.2. Recensământul din anul 1930.....	Error! Bookmark not defined.
III. Repertoriul localităților din Țara Bârsei	Error! Bookmark not defined.
3.1. Introducere	Error! Bookmark not defined.
3.2. Comunitățile săcelene din Țara Bârsei.....	Error! Bookmark not defined.
3.2.1. Așezarea geografică și istoricul comunităților săcelene	Error! Bookmark not defined.
3.2.2. Ocupațiile locuitorilor săceleni	Error! Bookmark not defined.
3.3. Parohia cu hramul „Sfântul Nicolae” – Baci.....	Error! Bookmark not defined.
3.4. Parohia cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae” – Cernatu	Error! Bookmark not defined.
3.5. Parohia cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” – Cernatu	Error! Bookmark not defined.
3.6. Parohia cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” – Satulung	Error! Bookmark not defined.
3.7. Parohia cu hramul „ Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” – Satulung...	Error! Bookmark not defined.
3.8. Parohia cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” – Turcheș	Error! Bookmark not defined.
3.9. Parohia cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” - Turcheș .	Error! Bookmark not defined.
3.10. Parohia cu hramul „Nașterea Maicii Domnului și Sfântul Ierarh Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareei Capadociei” – Săcele Gârcini	Error! Bookmark not defined.
3.11. Parohia cu hramul „Sfântul Nicolae” – Bod	Error! Bookmark not defined.
3.12. Parohia cu hramul Înălțarea Domnului și Sfântul Porfirie Cavescolivitul – Bod Colonie	Error! Bookmark not defined.
Bookmark not defined.	
3.13. Parohia cu hramul „Sfântul Nicolae”-Budila	Error! Bookmark not defined.
3.14. Parohia cu hramul „Tuturor Sfinților și Sf. Ierarh Andrei, Mitropolitul Transilvaniei” – Buzăiel	Error! Bookmark not defined.
3.15. Parohia cu hramul „Sfântul Dumitru” – Cărpiniș	Error! Bookmark not defined.
3.16. Parohia cu hramul „Înălțarea Domnului”- Crizbav.....	Error! Bookmark not defined.
3.17. Parohia cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul”- Feldioara	Error! Bookmark not defined.
3.18. Parohia cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” – Hărman	Error! Bookmark not defined.
3.19. Parohia cu hramul „Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil”- Hălchiu	Error! Bookmark not defined.
3.20. Parohia cu hramul Adormirea Maicii Domnului – Lunca Călnicului..	Error! Bookmark not defined.
3.21. Parohia cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena și Sfântul Mucenic Sebastian” – Lunca Călnicului II	Error! Bookmark not defined.

3.22. Parohia cu hramul „ Sfântul Mare Mucenic Dimitrie-Izvorătorul de Mir” - Satu Nou.....	Error! Bookmark not defined.
3.23. Parohia cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena” – Predeal .	Error! Bookmark not defined.
3.24. Parohia cu hramul Sfinții Apostoli Petru și Pavel – Prejmer	Error! Bookmark not defined.
3.25. Parohia cu hramul „Înălțarea Domnului” – Purcăreni	Error! Bookmark not defined.
3.26. Parohia cu hramul „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul” – Rotbav	Error! Bookmark not defined.
3.27. Parohia cu hramul „Sfântul Nicolae” – Sânpetru.....	Error! Bookmark not defined.
3.27.1 Biserica cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil și Sfântul Ierarh Nectarie de Eghina” – Sânpetru.....	Error! Bookmark not defined.
3.28. Parohia cu hramul „Sfânta Treime” – Stupinii Prejmerului	Error! Bookmark not defined.
3.29. Parohia cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil” – Tărlungeni	Error! Bookmark not defined.
3.30. Parohia cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului” – Tărlungeni Izvor	Error! Bookmark not defined.
3.31. Parohia cu hramul „Sfântul Dumitru” - Teliu	Error! Bookmark not defined.
3.32. Parohia cu hramul „Înălțarea Domnului și Sfinții Ardeleni” – Teliu..	Error! Bookmark not defined.
3.33. Parohia “Sfântul Mare Mucenic Pantelimon” și “Sfântul Mare Mucenic Gheorghe” - Timișul de Sus	Error! Bookmark not defined.
3.34. Parohia cu hramul „Înălțarea Domnului” – Vama Buzăului.....	Error! Bookmark not defined.
3.35. Parohia cu hramul „Sfânta Treime” – Zizin	Error! Bookmark not defined.
3.36. Mănăstirea cu hramul „ Sf. Ierarh Nicolae” - Predeal.....	Error! Bookmark not defined.
Concluzii	Error! Bookmark not defined.
Bibliografie	Error! Bookmark not defined.

Cuvinte-cheie: etnic, confesiune, demografie, Țara Bârsei, conscripție, recensământ, parohie, monografie, școală confesională, lăcaș de cult, conviețuire, arhivă, corespondență

Introducere

Lucrarea de față are scopul de a prezenta o imagine clară și obiectivă asupra vieții religioase a românilor din Țara Bârsei de la primele atestări documentare și până la începutul secolului al XX-lea.

Ineditul lucrării constă în faptul că este prima încercare de analiză și comparație a informațiilor statistice și demografice, având în vedere că epoca istorică abordată este una destul de lungă. Cercetările întreprinse până în prezent expun informații pentru perioade mai scurte de timp. Lucrarea de față surprinde detalii istorice începând cu primele conscripții fiscale (care conțin și date de ordin demografic) din secolul al XVI-lea și până la anul 1930, când s-a desfășurat primul recensământ pe teritoriul României întregite.

Prin natura lor, localitățile sunt spații culturale, publice, sociale și religioase, astfel că lucrarea nu reprezintă numai o sursă de informare, ci a fost concepută ca un studiu detaliat al activităților, evenimentelor de ordin social, cultural și religios. Prin urmare, se impune completarea câtorva lipsuri întâlnite în lucrările cu caracter monografic studiate, precum atenția insuficientă acordată structurilor religioase, aparatul critic limitat și referințele bibliografice incomplete.

Multitudinea și diversitatea informațiilor au permis structurarea prezentei cercetări care oferă o viziune integrală asupra comunităților din spațiul Țării Bârsei, de la începutul cuceririi Transilvaniei de către maghiari și până în zilele noastre.

Cercetarea istorică a vieții religioase a românilor din Protopopiatul Săcele s-a născut pornind de la trei întrebări esențiale. Care a fost cadrul istoric ce a stat la baza formării comunităților de astăzi? Cum a evoluat structura etnică și confesională în decursul timpului? Care a fost impactul evoluției etnice și confesionale asupra vieții religioase? Pentru a putea răspunde acestor întrebări, s-au impus metode variate de cercetare care au adus o nouă perspectivă asupra comunităților care fac parte din Protopopiatul Săcele. Astfel, s-a avut în vedere abordarea contextualizată a acestui subiect prin analiza împrejurărilor istorice care au stat la baza formării comunităților de astăzi. Prin prezentarea și interpretarea datelor conscripțiilor și ale recensămintelor, s-a urmărit evoluția structurii etnice și confesionale. Pentru a observa dezvoltarea satului românesc din punct de vedere religios, au fost utilizate cu precădere corespondența parohiilor cu Arhiepiscopia Sibiului, arhivele parohiale și lucrările cu caracter monografic.

Prima parte a lucrării de cercetare prezintă Țara Bârsei sub raport topografic, pe fondul cuceririi Transilvaniei de către maghiari, eveniment marcat de primele inițiative de colonizare a unor grupuri etnice pe teritoriul bârsan. Pentru a surprinde aspecte ale vieții religioase a românilor, s-a impus prezentarea contextului administrativ-teritorial.

Originea daco-romană și românească a Țării Bârsei este în prezent general acceptată pe baza dovezilor arheologice, în pofida lipsei atestării documentare.

Un element important în caracterizarea Țării Bârsei din punct de vedere al specificului vieții românilor de aici (sub aspect religios, cultural, economic etc.) este dat de conviețuirea acestora cu sașii și secuii, populații colonizate de regii maghiari.

Primele informații pe care le-am cules despre Țara Bârsei indică faptul că aceasta era locuită de populația autohtonă românească. Prezența românilor în depresiunea Țării Bârsei înaintea colonizărilor maghiare este demonstrată și la nivel lingvistic – etimologia numelor proprii ale localităților din Țara Bârsei (inclusiv termenul *Bârsa*) este eminent româno-slavonă. Forma de organizare a populației românești din Țara Bârsei a fost cea de obști sătești, care ulterior, în Evul Mediu, a evoluat în ceea ce cunoaștem drept cnezate și voievodate. Nevoia regimului maghiar de a deține controlul asupra teritoriilor transilvane cucerite, inclusiv asupra Țării Bârsei, a stat la baza acțiunilor de colonizare a sașilor și secuilor. Colonizați la est de Carpații Orientali de Regatul feudal Maghiar, secuii au fost colonizați cu scop strategic, aceștia fiind folosiți ca paznici ai hotarelor. Tot în scop politico-militar și economic au fost colonizați și sașii. Treptat, românii au

pierdut tot mai mult din drepturi în favoarea grupurilor coloniale. Nedreptățirea românilor a culminat cu excluderea acestora din structurile instituționale ale statului în care trăiau.

Cavalerii teutoni au fost primii care au administrat teritoriile Țării Bârsei. După plecarea lor, Țara Bârsei a fost administrată de comiți feudali, și de către castelanii cetăților Bran, Piatra Craiului și Hălchiu. După anul 1377, Brașovul a devenit reședința întregului teritoriu din Țara Bârsei.

În secolul al XVI-lea, odată cu intrarea sub suzeranitatea turcească, stările din Transilvania au decis ca Țara Bârsei să rămână în administrarea sașilor, consfințind în acest fel o realitate existentă deja. În urma ocupării Transilvaniei de Imperiul Habsburgic (1691), districtul Brașov a avut în frunte un „*căpitan suprem*” cu rolul de a apăra interesele principelui în teritoriu.

Pe parcursul secolelor XVIII-XIX districtul Brașov a făcut parte succesiv din comitatul Trei Scaune, din Țara sașilor și pentru un interval restrâns de timp a fost subordonat districtului Sibiu. Reorganizarea administrativ-teritorială din 1854 a determinat ca Brașovul să devină prefectură de sine stătătoare.

Integrarea Transilvaniei în Regatul Ungariei (1876) a avut mai multe efecte printre care se numără transformarea Brașovului în comitat, dar și renunțarea la „*congregația comitatensă*”, ceea ce a conturat începutul epocii moderne. Comitatul Brașov a fost constituit din 3 plăși (Bârsa de Sus, Bârsa de Jos, Săcele), această împărțire administrativă funcționând până în 1925, când a fost înființat județul Brașov.

Cea de-a doua parte este dedicată structurii etnice și confesionale elucidate de informațiile statistice furnizate de conscripțiile fiscale din secolele XVI – XIX și de recensămintele din a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea. Conscripțiile și recensămintele efectuate ne oferă informații variate despre numărul, răspândirea și structura populației din localitățile Țării Bârsei.

Primele informații demografice provin din prima jumătate a secolului al XVI-lea din listele censuale întocmite la comanda stăpânilor feudali. Realizarea a mai multe conscripții fiscale (1698, 1713, 1721, 1755-1757), statistici confesionale (1760-1762, 1765) și demografice (1771, 1799) a fost determinată de instaurarea stăpânirii habsburgice, care dorea îmbunătățirea colectării taxelor la bugetul de stat. Din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea face parte și o hartă manuscris din arhiva Muzeului Județean de Istorie Brașov, anexele acesteia conținând informații demografice referitoare la numărul celor care trăiau în localitățile din Țara Bârsei.

Structura demografică în prima jumătate a secolului al XIX-lea a fost conturată de mai multe conscripții și recensăminte (1814, 1828-1839, 1849), dinamica dezvoltării populației fiind una marcată de îmbunătățirea condițiilor de trai, dezvoltarea sistemului sanitar dar și de influențele epidemiilor de holeră (1831, 1848). Răscoalele țărănești din anii 1848-1849 și evenimentele militare din acești ani au dus la necesitatea organizării unui nou recensământ. Recensământul din anul 1850 a avut drept scop completarea efectivelor armate ale Imperiului Habsburgic. Pentru a doua jumătate a secolului al XIX-lea am analizat aspectele demografice oferite de recensămintele din anii 1857 și 1880. Această perioadă a fost marcată de trei epidemii de holeră (1855, 1866, 1872-1873), ceea ce a condus la o scădere generală a populației din Țara Bârsei.

Începutul secolului al XX-lea este marcat de recensământul din anul 1900, el fiind precedat de recensămintele din anii 1910 și 1930. Această perioadă a fost caracterizată de o dinamică particulară a populației. În acest sens s-a înregistrat un important curent migraționist și totodată o creștere a sporului natural.

A treia parte oferă o perspectivă istorică asupra celor două categorii de comunități parohiale: cele care fac parte din orașul Săcele și celelalte parohii care alcătuiesc Protopopiatul Săcele. Prezentarea vieții religioase a comunităților s-a realizat din punct de vedere administrativ, cultural și social – filantropic.

Protopopiatul Săcele cuprinde în prezent 29 de parohii, fiind înființat în ședința Adunării Eparhiale din ianuarie 2006, la propunerea Mitropolitului Ardealului, ÎPS Dr. Laurențiu Streza. În anul 2020, din rațiuni pastoral-misionare și administrative, Protopopiatului Ortodox Săcele i-a fost schimbată titulatura în Protopopiatul Ortodox Prejmer-Săcele.

În primul rând, ne-am propus să arătăm istoricul comunităților săcelene. Am surprins așezarea geografică, cele mai vechi cercetări arheologice și primele atestări documentare.

Românii săceleni au fost cunoscuți sub numele de *mocani*, termen a cărui etimologie derivă din ocupația lor de bază – păstoritul.

Dimensiunea religioasă a săcelenilor a fost definită prin faptul că erau ortodocși (lucru confirmat de un document al regelui maghiar Ladislau al V-lea). Preocuparea lor pentru viața religioasă reiese din construcția de biserici din lemn, care au fost mai târziu înlocuite cu noi lăcașuri de cult din piatră și cărămidă, demers realizabil datorită hărniciei lor și situației materiale prospere de care se bucurau.

Predilecția săcelenilor pentru elementul religios poate fi observată și prin numeroasele ctitorii pe care le-au făcut în afara comunității lor.

În ceea ce privește ocupațiile locuitorilor săceleni, am arătat că îndeletnicirea lor de bază era păstoritul. Prin transhumanță, activitate precedată de invocarea la biserică a ajutorului lui Dumnezeu, mocanii săceleni au menținut vie legătura cu frații de peste munți. Această legătură s-a manifestat prin aderarea săcelenilor la diferite mișcări în spirit de solidaritate cu frații de peste munți.

În continuare am elaborat o prezentare detaliată a portului femeilor săcelene și a obiceiurilor de nuntă, precum și a activităților secundare pe care săcelenii le desfășurau.

Școlile românești din Săcele au suferit pe seama contextului politic al vremii (Legea Trefort 18/1879, Legea 30/1883), regimul vizând maghiarizarea acestora. Rolul deosebit al școlii în această regiune s-a reflectat în personalitățile celor zece academicieni pe care Săcelele i-a dat țării.

Tot în ceea ce privește dimensiunea cultural-educățională a Săcelilor, amintim cele două reviste editate aici – *Viața Săceleană* și *Plaiuri Săcelene*.

Prezentarea propriu-zisă a parohiilor din cuprinsul actualului protopopiat Săcele a vizat expunerea aspectelor privitoare la istoricul așezării, cum ar fi primele atestări documentare, numele așezării de-a lungul istoriei și originea lui. De asemenea, am urmărit istoricul zidirii, cu precizarea vechilor lăcașuri de cult din lemn (acolo unde au existat), a ctitorilor, a lucrărilor de restaurare care s-au efectuat de-a lungul timpului și a preoților sub păstoria care au fost realizate acestea.

În continuare am prezentat lăcașurile de cult din punct de vedere arhitectural și am menționat tehnica în care acestea au fost pictate, precum și pictorii. Am surprins totodată existența unor elemente particulare în cadrul fiecărei parohii, precum: sfinte vase, cărți vechi de cult, icoane vechi și alte obiecte de patrimoniu.

Prin enumerarea preoților slujitori ai parohiilor, am dorit să redăm posterității contribuția deosebită pe care fiecare slujitor al altarului a avut-o în evoluția spirituală a comunității respective.

În localitățile în care au existat școli confesionale am reunit informațiile referitoare la acestea, cu scopul de a reface istoricul lor și de a evidenția influența pe care au avut-o în cadrul comunității, cu urmărirea permanentă a strânsei legături dintre acestea și Biserică.

Pentru a întregi radiografia vieții religioase a parohiilor din Protopopiatul Săcele, în finalul lucrării sunt anexate documente inedite aflate în Arhivele Naționale și în Arhiva Bibliotecii Mitropolitane din Sibiu și patru hărți ale Țării Bârsei.